

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського національного університету
ГНАТІВ Оксани Богданівни**

**на дисертацію Грошка Бориса Богдановича «Правове регулювання
земельних відносин в Україні та країнах Європи: порівняльний аналіз»,
поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
ДФ 58.082.155 Західноукраїнського національного університету
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Актуальність дисертаційної роботи Грошка Б.Б. зумовлена необхідністю комплексного переосмислення теоретичних і практичних засад правового регулювання земельних відносин в Україні в умовах сучасних суспільно-правових трансформацій. Відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення, активізація євроінтеграційних процесів, цифровізація державного управління, децентралізація, а також наслідки збройної агресії проти України суттєво вплинули на механізм правового регулювання земельних відносин та обумовили необхідність удосконалення відповідного законодавства і вироблення нових наукових підходів до його розвитку.

Особливої актуальності набуває дослідження співвідношення приватноправових і публічно-правових засад регулювання земельних відносин, оскільки земля одночасно виступає об'єктом цивільних прав, економічним активом та природним ресурсом, що перебуває під особливою охороною держави. За таких умов важливого значення набуває пошук оптимальної моделі правового регулювання, здатної забезпечити належний

баланс між гарантіями права власності, свободою цивільного обороту земельних ділянок, вимогами екологічної безпеки та захистом публічного інтересу.

Не менш важливим є звернення автора до порівняльно-правового аналізу правового регулювання земельних відносин у країнах Європи, що відповідає сучасним напрямам гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу. Узагальнення європейського досвіду та визначення можливостей його адаптації до української правової системи мають не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення для подальшого реформування земельного законодавства України.

Отже, обрана тема дисертаційного дослідження Грошко Борисом Богдановичем є своєчасною, безперечно актуальною та відповідає сучасним потребам розвитку юридичної науки і практики, а також основним напрямам удосконалення правового регулювання земельних відносин в умовах європейської інтеграції України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічно послідовними та характеризуються належним рівнем наукової достовірності. Їх обґрунтованість забезпечується комплексним використанням сучасної методології юридичного дослідження. Застосування використаних методів відповідає меті та завданням дослідження і дозволило автору всебічно розкрити особливості правового регулювання земельних відносин в Україні та країнах Європи.

Достовірність отриманих результатів підтверджується широкою нормативною та емпіричною базою дослідження. Автором опрацьовано положення Конституції України, Цивільного та Земельного кодексів України,

інших нормативно-правових актів, законодавства окремих європейських держав, актів Європейського Союзу, використано матеріали судової практики, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, офіційні документи та аналітичні матеріали. Такий комплексний підхід забезпечив належний рівень аргументованості сформульованих висновків та рекомендацій.

Позитивної оцінки заслуговує логічна побудова дисертаційної роботи, у якій теоретичні положення послідовно поєднуються з аналізом чинного законодавства, практики його застосування та європейського досвіду правового регулювання земельних відносин. Наукові положення, винесені на захист, узгоджуються зі змістом проведеного дослідження, впливають із результатів комплексного аналізу нормативних джерел, доктринальних підходів і судової практики та знайшли своє належне відображення у сформульованих висновках.

Наукова новизна, представлена у дисертації, її основні наукові положення, висновки та рекомендації.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у комплексному дослідженні правового регулювання земельних відносин в Україні та країнах Європи крізь призму сучасної цивілістичної доктрини, євроінтеграційних процесів і трансформації національної правової системи. Автором сформульовано низку нових наукових положень, а також удосконалено й розвинуто існуючі теоретичні підходи до визначення правової природи земельних відносин, співвідношення приватноправових і публічно-правових засад їх регулювання та перспектив подальшого розвитку земельного законодавства України.

Безперечною науковою цінністю характеризуються положення, віднесені автором до категорії сформульованих уперше. Зокрема, заслуговує на увагу обґрунтування концепції балансового підходу до правового

регулювання земельних відносин, яка ґрунтується на інтеграції норм цивільного, земельного законодавства та законодавства у сфері державної реєстрації речових прав. Науковий інтерес становить також запропонований підхід до управління правовими, екологічними та економічними ризиками у сфері земельних відносин, а також висновок про відсутність ієрархічної системи принципів цивільного та земельного права, що обумовлює необхідність вироблення доктринальних критеріїв їх узгодженого застосування.

Вагомими є й результати, віднесені автором до категорії удосконалених. Насамперед заслуговує позитивної оцінки розвиток наукових підходів до визначення системоутворюючої ролі принципів цивільного та земельного права у механізмі правового регулювання земельних відносин, а також запропонований підхід до оцінки ефективності такого регулювання через поєднання нормативного, інституційного та цивілістичного вимірів. Практичне значення має й авторське бачення трансформації правового регулювання земельних відносин в умовах цифровізації та європейської інтеграції, що передбачає перехід від традиційної моделі фіксації правового статусу земельних ділянок до інтегрованої моделі цифрового управління земельними ресурсами.

Подальший розвиток у дисертації отримали теоретичні підходи до осмислення закономірностей розвитку земельних відносин в Україні та державах Європи, дослідження впливу цифровізації, воєнних викликів, екологічних та економічних чинників на трансформацію правового регулювання земельних відносин, а також порівняльно-правовий аналіз континентальної та англосаксонської моделей правового регулювання у цій сфері.

Загалом представлені у дисертації положення наукової новизни є логічно взаємопов'язаними, відповідають меті та завданням дослідження, характеризуються достатнім рівнем теоретичної аргументованості та мають

як наукове, так і практичне значення. Сформульовані Грошко Б.Б. висновки й рекомендації можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці та освітньому процесі під час викладання дисциплін цивільно-правового та земельно-правового циклу.

Оцінка змісту дисертації, структура і зміст роботи.

Дисертація Грошко Б.Б. має логічну та виважену структуру, що відповідає меті, завданням і предмету дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 203 сторінки. Список використаних джерел складається зі 178 найменувань та міститься на 18 сторінках.

Зміст розділів є внутрішньо узгодженим, матеріал викладено послідовно, з дотриманням вимог наукового стилю.

Особистий внесок здобувача.

Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Особистий внесок здобувачки полягає у формулюванні власних наукових підходів до проблем, що виникають у земельних відносинах, критичному переосмисленні наявних доктринальних концепцій, узагальненні судової практики, підготовці авторських пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні сучасних наукових уявлень про правову природу земельних відносин, особливості їх правового регулювання та співвідношення приватноправових і публічно-правових засад у цій сфері. Проведене автором комплексне

порівняльно-правове дослідження сприяє розвитку цивілістичної доктрини щодо правового режиму земельних ділянок як об'єктів цивільних прав, розширює наукові підходи до розуміння механізму взаємодії норм цивільного та земельного законодавства, а також формує концептуальне підґрунтя для подальших досліджень проблем гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу. Сформульовані у роботі теоретичні висновки та авторські концептуальні підходи можуть слугувати основою для подальшого розвитку науки цивільного і земельного права.

Практичне значення результатів дослідження визначається спрямованістю сформульованих автором висновків і рекомендацій на вдосконалення правового регулювання земельних відносин в Україні. Запропоновані у дисертації положення можуть бути використані у нормотворчій діяльності при підготовці змін до земельного та цивільного законодавства, у правозастосовній практиці під час вирішення земельних спорів, а також при формуванні єдиних підходів до застосування норм права органами державної влади та судами.

Водночас результати дослідження мають важливе значення для освітнього процесу. Теоретичні узагальнення, наукові висновки та практичні рекомендації можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Земельне право», «Природоресурсне право», при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, а також у процесі подальших наукових досліджень проблем правового регулювання земельних відносин.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження мають належний рівень теоретичної та практичної значущості, характеризуються актуальністю, науковою цінністю і можуть бути ефективно використані як у науковій діяльності, так і у процесі вдосконалення законодавства, правозастосовної практики та юридичної освіти.

Повнота викладу результатів дослідження в публікаціях.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Грошка Б.Б., належною мірою відображені в опублікованих автором наукових працях. За темою дисертації здобувачем опубліковано 11 наукових праць, із яких 7 наукових статей, у яких висвітлено основні результати дослідження, та 4 публікації апробаційного характеру у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій.

Кількість наукових праць, які опубліковані за темою дисертації, повнота відображення положень роботи, відповідають встановленим вимогам.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація відповідає вимогам, встановленим до робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, за змістом, структурою та оформленням. У дисертаційній роботі Грошка Б.Б. не виявлено фактів порушення академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, сфабрикованих відомостей та фальсифікацій). У роботі наявні посилання на джерела інформації, зроблені відповідно до вимог законодавства про авторське право.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації, її окремих положень.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Грошка Б.Б., варто зазначити, що окремі її положення, висновки та пропозиції є спірними або такими, що потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.

1. У роботі Грошко Б.Б. значну увагу приділяє цифровізації земельних відносин, розвитку електронних реєстрів та перспективам використання сучасних цифрових технологій. Разом із тим окремі положення цього

напрямую дослідження потребували б більш детального юридичного аналізу механізмів забезпечення інформаційної безпеки, захисту персональних даних, відповідальності за порушення функціонування цифрових земельних сервісів, а також особливостей їх функціонування в умовах воєнного стану.

2. Значну увагу дисертант приділяє судовій практиці та практиці Європейського суду з прав людини як чинникам розвитку земельних правовідносин. Водночас, на наш погляд, разом із тим окремі авторські висновки були б більш аргументованими за умови ширшого аналізу актуальної практики Верховного Суду, насамперед Великої Палати Верховного Суду щодо вирішення земельних спорів, що дозволило б більш повно розкрити сучасні тенденції розвитку національного правозастосування.

3. У дисертації обґрунтовується необхідність удосконалення правового регулювання земельних відносин та гармонізації українського законодавства із правом Європейського Союзу. Водночас окремі запропоновані напрями вдосконалення мають переважно концептуальний характер. На наше переконання, практична цінність роботи була б ще вищою за умови формулювання більш конкретних пропозицій щодо внесення змін до Земельного кодексу України, Цивільного кодексу України та інших спеціальних нормативно-правових актів.

Проте, висловлені зауваження не знижують позитивної оцінки роботи, її наукової та практичної цінності, а можуть слугувати основою для наукової дискусії.

Загальний висновок.

Таким чином, дисертаційна робота Грошка Бориса Богдановича на тему «Правове регулювання земельних відносин в Україні та країнах Європи: порівняльний аналіз» є самостійним, комплексним і завершеним науковим дослідженням, у якому на належному теоретичному та методологічному рівні розв'язано актуальне наукове завдання, що має істотне значення для

розвитку науки цивільного та земельного права, а також для вдосконалення правового регулювання земельних відносин в Україні в контексті європейської інтеграції.

За актуальністю, науковою новизною, повнотою вирішення поставлених завдань та змістом дисертаційна робота відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Грошко Борис Богданович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнського
національного університету

Оксана ГНАТІВ

